

PRÍBEH O HRDINSTVE A ODVAHE

SPOMEŇ SI NA MŇA

MARIO ESCOBAR

Ljdeni

Spomeň si na mňa

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.albatrosmedia.sk

Ljndeni

MARIO ESCOBAR

Spomeň si na mňa – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS **MEDIA**

SPOMEŇ SI NA MŇA

MARIO ESCOBAR

SPOMEŇ SI
NA MŇA

Ljndeni

Mario Escobar: Recuérdame

Copyright © 2019 by Mario Escobar

Translation © Marína Gálisová, 2022

Cover design © Matěj Pospíšil, 2022

Slovak edition © Albatros Media Slovakia, s. r. o., 2022

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať a rozmnožovať za účelom rozširovania v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN v tlačenej verzii 978-80-566-3153-9

ISBN e-knihy 978-80-566-3161-4 (1. zverejnenie, 2022) (ePDF)

ISBN e-knihy 978-80-566-3162-1 (1. zverejnenie, 2022) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-566-3163-8 (1. zverejnenie, 2022) (mobi)

*Venujem svojim deťom, ktoré sú zhruba vo veku detí
z Morelie. Nech ich život nikdy nezavedie do vyhnanstva,
a ak áno, nech sú také odvážne ako deti republikánov
počas španielskej občianskej vojny.*

*Venujem Elizabeth, svojej milovanej manželke,
svojej vlasti, svojej zástave.*

*Venujem svojej starkej Ponciane a starkému Tomásovi,
ktorí znášali útrapy vojny a bratovražednú nenávisť.*

*Venujem svojej mame Amparo, ktorá ronila nespočetné slzy
nad stratenými snami a zasiala mi do srdca hviezdy.*

Plačem, lebo keďže som úplne Španiel a úplne Mexičan, mám pocit, že v konečnom dôsledku nemám žiadnu identitu.

Emeterio Payá Valera, jedno z detí z Morelie

Autorská poznámka

Počas španielskej občianskej vojny tiekli prúdom slzy aj krv. Samozrejme, že všetky vojny sú strašné, no keď k nim dôjde medzi bratmi, z ozbrojeného konfliktu je tragédia. Rany zostávajú desaťročia otvorené a nikdy sa úplne nezahoja. Spravodlivé vojny vlastne neexistujú. V tej španielskej boli obeťami presne tí, ktorí nimi zvyčajne bývajú: civilisti, nevinní ľudia, ktorí sa nechceli zapojiť do bojov, a predsa museli zaplatiť životom alebo stratiť milovaných blízkych v ukrutnom barbarskom konflikte, ktorý bol cvičiskom druhej svetovej vojny.

17. júla roku 1936 prebehol vojenský prevrat, ktorý viedol k dlhej surovej vojne. Začal sa ako oslava. Tak ho španielsky básnik Juan Ramón Jiménez opísal v liste, ktorým chcel nakloniť verejnú mienku na stranu republikánov. List v to isté leto odznel na verejnom čítaní v New Yorku:

„Videl som to na vlastné oči. Počas prvých mesiacov vojny sa Madrid zmenil na tragickú, šíalenú oslavu. Nadšenie, čudsná radosť z krviprelievania, zaznievalo zo všetkých strán;

bola to radosť z presvedčenia, sily vôle, radosť z priaznivého – či nepriaznivého – zvratu osudu.“¹

Oslava sa razom skončila, len čo ľuďom bomby a guľky ozrejmili drsnú pravdu: že prichádzajú o budúcnosť.

Antonio Machado si okamžite uvedomil, že občianska vojna je omnoho viac ako konflikt medzi Španielmi. Vyjadril sa:

„Občianska vojna, eticky taká nerovná, no v konečnom dôsledku vojna medzi Španielmi, sa skončila pred niekoľkými mesiacmi. Španielsko zapredali cudzine ľudia, ktorí sa Španielmi ani nemôžu nazvať... Takže dnes je už len Španielsko napadnuté... cudzou chamtivosťou.“²

Písanie tejto knihy bolo pre mňa dlhou, ťažkou, vnútornou i vonkajšou cestou. Občianska vojna na mojom živote od detstva zanechala stopu. Moji rodičia boli počas nej ešte deti, moji starí rodičia znášali veľké útrapy – a to najmä starí rodičia z matkinej strany. Starý otec Tomás Golderos bojoval na fronte, zostal nezvestný, zanechal štyri deti a manželku, ktorú postihla krutá odplata Francových prívržencov. Dôsledky konfliktu ma tak postihli, že keď som bol mladší, každý rok na Štedrý večer som sa modlil, aby už Španielsko nikdy nezažilo ďalšiu občiansku vojnu.

1 Juan Ramón Jiménez, ako ho citoval Antonio Machado vo svojom úvode ku knihe J. R. Jiménez: *Guerra en España. Prosa y verso (1936 – 1954)*, upravené a rozšírené vydanie, Madrid, Point de Lunettes, 2009, s. 7.

2 Antonio Machado: *La Guerra. Escritos: 1936 – 39*. Ed. Julio Rodríguez Puértolas a Gerardo Pérez Herrero. Madrid: Emiliano Escolar Editor, 1983.

Spomeň si na mňa je príbeh troch súrodencov, ktorých pošlú do Mexika v nádeji, že sa po vojne znovu stretnú s rodičmi, a ktorí musia znášať nebezpečnú cestu do exilu. Je to príbeh tisícov detí, ktoré odišli a už sa nikdy nevrátili do vlasti alebo do svojho pôvodného domova, do skutočnej otčiny, akú predstavuje rodina. A je to aj príbeh detí, ktoré zostali bezprizorné, samy v celom svete, bez jediného človeka, ktorý by ich objal alebo im ukázal cestu.

Spomeň si na mňa je príbeh detí z Morelie. Približne 460 detí od štyroch do sedemnástich rokov sa preplavilo zo Španielska do Mexika, poslali ich tam rodiny, aby unikli strašným útrapám vojny. Deti sa v lete roku 1937 za veľmi ťažkých okolností dostali do Veracruz. Iberoamerický výbor pre pomoc španielskemu ľudu vybavil logistickú stránku ich odchodu z vlasti. Za týmto úsilím stáli Carmela Gil de Vázquez a Amalia Solórzanová, manželka prezidenta Cárdenasa.

Dobrodružstvá Marca, Isabel a Any Alcaldeovcov sú, samozrejme, holdom všetkým deťom z Morelie, no hlavne sú holdom všetkým deťom z čias španielskej občianskej vojny, ktoré poslali do bezpečia, do exilu v Sovietskom zväze, v Belgicku, vo Veľkej Británii, vo Francúzsku, v Argentíne a v Čile. Museli zanechať to, čo najviac milovali – rodičov. A v mnohých prípadoch sa už nikdy nevrátili.

Dúfam, že knihou *Spomeň si na mňa* sa mi podarilo vzdať hold všetkým vojnovým vyhnancom – tým, ktorých o vlast pripravila ľudská brutalita.

Prológ

Madrid

20. jún 1975

Ruky sa mi triasli spolu s listom, ktorý som práve dostal. Na mal na sebe mexickú poštovú pečiatku. V hlave mi ožili spomienky na smutnú a zároveň vzrušujúcu púť svojho detstva a pripomenuli mi, že v konečnom dôsledku nikam nepatrím. Utrel som si slzy rožkom košele a prečítal som si meno odosielateľky: María Soledad de la Cruz. To dievča mi pred takmer štyridsiatimi rokmi ukradlo srdce. Dlho som sa pokúšal presvedčiť sám seba, že som Španiel, že môj pobyt v Mexiku bol len sen. Z toho som sa prebudil tak náhle, ako keď v lete 1937 začali na Madrid padať bomby. Zvykol som si na čiernobiele mesto, ktoré frankisti takmer štyridsať rokov spravovali ako vojenské kasárne – tak som si naň zvykol, že zo všetkých spomienok na život vo Veracruze, v Mexiku a v Morelii sa stali len vzdialení imaginárni duchovia. Boli ako výrečné smrteľné vízie Dona Quijota, keď mu zapečatili vchod do knižnice. Nasledujúce roky som si od začiatku budoval život a vykonával

som prácu, ktorú som miloval. Zdedil som otcovu tlačiareň. Mnohých z nás občianska vojna pripravila o bohatstvo, majetok aj samotnú existenciu. Mňa pripravila aj o budúcnosť.

Spomenul som si na oči Maríe Soledad de la Cruz, ktoré stále jasne žiarili z rokov, nad ktorými zapadlo slnko. Jej oči boli také čierne, až sa v zreničkách strácalo svetlo, ale vracalo sa cez jej zmyselné pery pri prvom ukradnutom bozku v Cointziu.

Otvoril som obálku a s hrčou v krku som si prečítal krátky list. Potom som pozrel na malú čiernobielu fotografiu, ktorá bola ukrytá v horčicovožltej obálke. Bolo to to isté dievča s čiernymi vrkočmi a zubami ako perly, to, ktoré sa mi usídlilo v srdci a ktoré mi znovu pripomenulo, že ako úplný Španiel a úplný Mexičan nemám domovinu. Stále som na to nedokázal zabudnúť. Bolo mojou povinnosťou pamätať si to, tak ako mi to mama povedala v ten deň v Bordeaux, v posledný deň môjho starého života a v prvý deň cesty, ktorú by som si nikdy predtým nedokázal predstaviť.

Prvá část

Bomby, samé bomby

1. kapitola

Hľadanie

Madrid

14. november 1934

Deťom spočiatku aj vojna pripadá ako hra. Netušia, že za výstrelmi, uniformami, pochodmi, vlasteneckými piesňami je smrť, prilepená ako blato na topánkach, že zanecháva stopy v podobe krvi a mŕtvol, že navždy poznačí život toho, kto sa ocitne v jej pekelnom zovretí.

Španielska občianska vojna sa začala dávno predtým, ako sa 17. júla 1936 vojaci chopili zbraní. Aspoň pre nás, deti biednych a núdznych.

V to ráno som ako prvé začul, že ktosi búcha na dvere nášho domu vo štvrti La Latina. Ešte sme boli v posteli: ja, moje dve sestry, moji rodičia a dievča, ktoré na nás dozeralo, keď bola naša mama v divadle. Inštinktívne sme aj so sestrami dobehli do rodičovskej spálne. Isabel v bielej bavlnenej nočnej košeli sa triasla a s krikom sa tísila k mame. Ana mi vzlykala v náručí, otec maskoval strach úsmevom a opakoval, že je všetko v poriadku.

María Zapatová, naša domáca pomocnica, sa tiež rozplakala, keď ako vyplašené šteniatko kráčala za otcom ku dverám. Ostatní sme zostali v hlavnej spálni, no len čo som začul krik a rachot v chodbe, nechal som najmladšiu sestru mame na kolénach a bez rozmýšľania som vybehol z dverí. Nebol som síce mimoriadne odvážny, no chcel som pomôcť otcovi. Mal som ešte dosť málo rokov, takže som ocka pokladal za neporaziteľného mýtického hrdinu, akým som sa sám túžil stať. Teraz som zastal, celý rozochvený, na prahu dverí do malej miestnosti, ktorú sme volali pracovňa, ale bola to len komôrka prepchatá knihami a papiermi. Steny boli vykrivené, poličky sa prehýbali, no v mojich očiach bola tá izba svätyňou múdrosti. No teraz to bolo ako vstupovať do samotného pekla. Papiere lietali vo vzduchu, keď ich ruky v rukaviciach, ruky agentov Spoločenskej brigády trhali z farebných väzieb kníh, ktoré povytahovali z políc. Takmer všetky knihy boli z vydavateľstva Editorial Cervantes, sídliaceho v Barcelone, pre ktoré občas pracovala otcova tlačiareň. Otec zúfalo dvíhal ruky, každá rozdrapená kniha, každá pokrkvaná stránka akoby ho šľahla úderom biča.

„My tu nemáme žiadne zakázané knihy!“ Otcov priškrtený výkrik zaznel do dupotu vojenských čižiem a drsných policajných hlasov. Seržant sa obrátil a vrazil mu pästou. Otcovi z rozbitej pery vystrekla krv a ja som s hrôzou zaznamenal vydesený výraz na tvári muža, ktorého som odjakživa pokladal za najodvážnejšieho na svete.

„Červená svoloč! Veľmi dobre vieme, že vedieš tlačiarenské odbory! Piateho októbra ste vy banda napadli ministerstvo. A si členom revolučného socialistického výboru. Kde sú tie knihy? Chceme odborárske doklady a mená všetkých, čo sú v tom výbore!“